

6. A Runki völgy földtani viszonyai Hunyadmegyében.

(Jelentés az 1909. évi részletes geológiai fölvételről.)

Dr. KADIĆ OTTOKÁR-tól.

A Pojana-Ruszka hegység keleti részének részletes geológiai felvételét 1909. év nyarán folytatva, a még fennmaradt Runki völgyet jártam be, északon az 1908-ban felvett területemhez, délen dr. SCHAFARZIK FERENC bányatanácsos, műegyet. tanár felvételéhez és keletre HALAVÁTS GYULA főbányatanácsos, főgeológus területéhez csatlakozva.

E völgy tanulmányozását befejezve, még ugyanezen nyáron a Hát-szegi medence nyugati peremén is dolgoztam s arra törekedtem, hogy Dr. SCHAFARZIK FERENC úrtól részemre fennhagyott területet befejezzem. Bejárásaim közben ezen a vidéken több ponton a felső krétakorú dániai rétegekben *dinosauriusok* maradványaira akadtam. Ezeknek gyűjtése, illetőleg kiásatása több időt igényelvén, a jelzett terület részletes geológiai felvételét legnagyobb sajnálatomra nem fejezhettem be. Abban a reményben, hogy a megkezdett felvételt és gyűjtést folytatni fogom, az itt szerzett tapasztalataimat az újabb adatokkal együtt óhajtom megismertetni.

Földrajzi viszonyok.

A Runki völgy vízgyűjtő területe a katonai 1 : 25,000 méretű 22. öv XXVII. rovat DK, 23. öv XXVII. rovat ÉNy és ÉK jelű térképlapokra esik és Hunyad vármegyében Vádudobri, Pojánarekiceli, Szocset, Cserbel, Nagyrunk, Szohodol, Lelesz, Cserisor és Govasdia községek határában fekszik.

A Runki völgyet a következő vízválasztó gerincek övezik.

Északon a Runki völgy és a Valea Zlastilor közötti gerinc a határ ; ez Vádudobri község határában kezdődik, innen ÉÉK-i irányban Pojánarekiceli község felé D. Bogdiú (1094 m) név alatt halad ; a községben ÉK-re fordul és ezt az irányt nagyjában egész Cserbelig megtartja. E szakasz főbb magaslatai a D. Rechițeliú (1085 m), D. Onesiú (1014 m),

La Crucea frumosa (1002 m), D. Porumbel (971 m) és Vrf. Pêrvanului (913 m). Cserbel község határában, pontosabban a Vrf. Pêrvanului magaslatnál ez a főgerinc először DNy-ra, majd DDNy-ra fordul s ebben az irányban húzódik a felvett terület végéig.

Nyugaton a Runki völgy és az Apa Buiș, illetőleg a Valea Szohodolului és Valea Nadrabului közötti vízválasztó a határ. Ez a gerinc szintén Vádudobri határában kezdődik és irányát többször változtatva, főképpen ÉK-i irányban halad és Cserisor község alatt végződik. E főgerinc nevezetesebb szakaszai és magaslatai a D. Gruniului (1093 m), Poiana mare (1131 m), Vrf. Muncselului (1129 m) és Vrf. Sohodolului (969 m).

Az itt vázolt határok közé eső Runki völgy Vádudobri község határában kezdődik s Valea mare név alatt ÉK-i irányban a Poiana Mosului nevű rétig tart, itt nagyobb kanyarulatokban először É-ra és ismét ÉK-re fordul s ebben az irányban a Nagyrunk község alsó végéig tart; elhagyva a községet, nagy ívben DK-re, a cserisori malmoknál ÉK-re és a Valea Govasdióra torkolata előtt ismét DK-re fordul s ebben az irányban Govasdiáig tart. Ezen a kb. 25 km hosszú úton e völgynek eléggé keskeny ártere van; ez az ártér a cserisori malmoknál és a 6 km hosszú Nagyrunk község határában szélesebb. A Runki völgynek mind a két oldalán számos mellékvölgy van, melyek közül csupán a nagyobbakat sorolom fel. Felülről lefelé haladva baloldalt a következő mellékvölgyek torkolnak: Valea Rechișlii, Valea lunga és a Lunca Cerebului, jobboldalt a sokágú Valea Varului, Valea Biserici, Valea Vetazului, Valea Margineului és a Valea Cserisorului.

Földtani viszonyok.

A fent vázolt vidék geológiai alkotásában a következő képződmények szerepelnek:

1. Phyllit.
2. Mészkö.
3. Kavics.

1. Phyllit.

Területem Ny-i, ÉNy-i és DNy-i részét phyllitek foglalják el, melyek minőségükre nézve a megelőző években vázoltakkal teljesen egyeznek és legnagyobbbrészt eléggé meredeken D felé dülnek. Ezen az összefüggő nagy phyllitterületen kívül a phyllitet számos keskeny szalag alakjában a mészkőterületben is megtaláljuk. Egy ilyen nagyobb phyllitszalag Nagyrunktól Szohodolon át Leleszig terjed, egy másik nagyobb szalag

a cserisori gerinceken fut végig. A dolomitos mészkő határain a phyllit evvel a közzel váltakozva, ugyanazon csapás és dülés irányában is előfordul.

A phyllitben több helyen kristályos mészkövet is találunk. Egy ilyen kristályos mészkőszalag ÉNy—DK-i irányban a Runki völgy felső szakaszában kezdődik, a Valea Varului völgyén át a Munceseli hegygerincre húzódik és a tavaly térképezett aluni vonal megszakított folytatásául szolgál. Ugyanezen a hegyoldalon a nevezett szalaggal párvonalasan kisebb hosszúkás foltok is találhatóak. Egy második nagyobb kristályos mészkőszalag Cserbel és Groos községek között utóbbi táblásan válik el és Cserbel vidékén $13^{\circ} 50'$, Groos vidékén $12^{\circ} 60'$ alatt dül. Színe szürkésfehér, helyenként sötét sávok járják át.

A phyllitben helyenként vasércnyomok is találhatóak, így Cserisortól Ny-ra a község felé húzódó árok felső szakaszában, azután a Runki völgy felső szakaszában, a Pojana Mosului nevű völgyrészletben egy kis árok jobbpartján s végre az előbbivel szemben a D. Gruniului felé húzódó árok középső részében baloldalt.

2. Mészkő.

A dolomitos mészkőtömeg területem K-i, különösen DK-i részében jelentkezik. Az első rögöket a Runki völgy felső szakaszában mind a két part lábán találjuk, az összefüggő tömeg azonban a Valea Biserici torkolatánál kezdődik és megszakítás nélkül a völgy mindkét partján egészen a torkolatig húzódik. A mészkő fölterjedése a jobbparton van, ahol egészen a főgerinceig és még tovább is terjed; a balparton azonban széles sáv alakjában a hegyoldal legalsóbb peremét szegi be. Ennél fogva a Runki patak középső és alsó szakaszában mindvégig a mészkőbe vájta a medrét, jobboldali mellékágai teljesen, a baloldaliak pedig részben mészkőben vannak; utóbbiaknak a középső és felső szakasza phyllitben van.

Mint fent említettem, a mészkőterületet számos phyllitszalag járja át és kisebb foltokba és sávokba osztja azt fel, a határokon pedig a mészkő a phyllittel ugyanazon dülés-csapás alatt váltakozva is előfordul, a mi arra enged következtetést, hogy az itt elterjedt és devonkorúnak tartott dolomitos mészkő sokkal régebb.

Barlangokat és dolinákat ezen a mészkőterületen keveset látunk. A partok lábán sok helyen előbugyogó bővizű források azonban arról tanuskodnak, hogy bűvópatakokban ez a vidék sem szűkülökdi. Ez a feltevés számos helyen beigazolást nyer. Több mellékvölgyben a patak a völgy felső szakaszában addig, míg phylliten folyik, látható, amint

azonban a mészkőterülethez jut, vize eltűnik s a fővölgy talpán, az illető mellékvölgy torkolatához közel, bővizű forrás alakjában kifolyik. Leghatalmasabb az a forrás, mely a Valea Bisericiî völgy torkolatánál fakad és midjárt a Runki patakba ömlik.

Több kisebb üregtől eltekintve, e vidéken csupán a *Nagyrunki cseppkőbarlang* méltó figyelemre, melyet legközelebb más helyen fogok ismertetni.

3. Kavics.

Úgy mint a mult évben, úgy az idén is a phyllithegység egyes gerincein kavicstelepeket észleltem. Kavicstelepeket Cserbeltől D-re a D. Stini hegyhátán és a Lelesz és Cserisor közötti gerincen találtam. Leghatalmasabb azonban az a kavics- és homoktelep, mely Cserisor község határában van. Itt is a dolomitos mészkő az uralkodó, ez azonban csak a hegyoldalakon foglal helyet, a gerinceken phyllit van, melyet a község területén kavics és homok fed. Minthogy ezen a mészkővidéken nagy a vízhiány, Cserisor lakói úgy segítettek bajukon, hogy a kavicsba és homokba mély ciszternákat ástak és vízszükségletüket innen nyerik. HALAVÁTS GYULA szerint ezek a kavicsok szarmatakorúak.

★

Kedves kötelességemnek tartom felemlíteni, hogy a jelentésemben tárgyalt terület tanulmányozásánál a kincstári erdőőrök mindenütt rendelkezésemre állottak, ami VADAS GYULA vajdahunyadi erdőtanácsos úr intézkedése folytán történt. E szíves támogatásért ezen a helyen is legjobb köszönetemet nyilvánítom.
